

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה חלקים.

חלק א	–	דברים: פתיחה וסיכום	(25×1)	–	25 נקודות
חלק ב	–	דברים: מצוות	(25×1)	–	25 נקודות
חלק ג	–	ירמיה, יחזקאל	(15×2)	–	30 נקודות
חלק ד	–	עזרא, נחמיה, חגי	(20×1)	–	20 נקודות
סך הכול			–	100 נקודות	

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

חלק א – דברים: פתיחה וסיכום (25 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–2 (25 נקודות).

1. פרקים ד'–ה'

א. עיינו בפרק ד', פסוקים ט'–י"ד.

(1) מהי האזהרה של משה לעם ישראל?

(2) על פי מה שלמדתם, מדוע הזהיר משה אזהרה זו לפני הכניסה לארץ-ישראל?

(10 נקודות)

ב. עיינו בפרק ה'.

(1) על פי מה שלמדתם, מדוע השמיע ה' במעמד הר סיני דווקא את עשרת הדיברות ולא מצוות אחרות?

(2) מלבי"ם (לשמות כ', י"ב–י"ג): "והורה אותנו יוצר הנפשות, כי גם המצוות האלה, השכליות, אם יעשום רק מצד

השכל והנימוס לבד, שלא מפני יראת אלוקים שהזהיר עליהם בקולות וברקים, זרועות השכל לא יעמדו בפני התאוה".

על פי מלבי"ם, מדוע היה צורך לצוות את המצוות האלה במעמד הר סיני?

(10 נקודות)

ג. עיינו בפרק ה', פסוק ו'.

"לקח טוב" (לפסוק ו'): "למה נאמרו עשרת הדיברות בלשון יחיד? כדי שיהא כל אחד ואחד אומר אני נצטוויתי,

בשבילי ניתנה התורה כדי שאקיימנה, ולא שיאמר: דיו לעולם חוץ ממני".

(1) הסבירו מדוע הציווי של עשרת הדיברות בלשון יחיד מעורר שאלה.

(2) על פי "לקח טוב", הסבירו את הרעיון שבא לידי ביטוי בציווי בלשון יחיד.

(5 נקודות)

2. פרק כ"ט

א. עיינו בפסוקים ט'-י"ב.

(1) על פי מה שלמדתם, היכן נכרתה הברית המתוארת בפסוקים אלה ומתי היא נכרתה?

(2) מהו התוכן של הברית שנכרתה בין בני ישראל לה'?

(8 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ט'-כ'.

רש"ר הירש (לפסוקים ט'-י'): "פסוקים ט'-י"ד באים לשלול את התפיסה המוטעית, כאילו התחייבות הברית לקיום התורה מוגבלת רק למעמדות ודורות מסוימים או לזמן מסוים... פסוקים ט'-כ' באים למנוע את הטעות, כאילו הודעות הברכות והקללות נותנות את דעתן רק לבגידת האומה, ואילו היחיד יכול לכתוב כתב שחרור לעצמו כדי לחיות בניגוד לתורה, ובלבד שהכלל שומר על נאמנותו לה' ותורתו. היה צורך לתת את הדעת לטעות מסוכנת זו לאור דברי פרק כ"ז שנאמרו בפרוס התקופה שכלל העם ייפרד בה לפרטים המתישבים בארץ כיחידים, ולצורך אותה תקופה הרי הוא מבטא את הערכות ההדדית של כל ישראל להקמת התורה ולקיום מצוותיה".

(1) על פי רש"ר הירש, מה הן שתי התפיסות המוטעות?

(2) צטטו פסוק אחד השולל את התפיסה המוטעית הראשונה, וצטטו פסוק אחד השולל את התפיסה המוטעית השנייה.

(3) על פי רש"ר הירש, מדוע יש לחשוש מפני התפיסה המוטעית השנייה דווקא לקראת הכניסה לארץ?

(12 נקודות)

ג. "אור החיים" (לפסוק ט'): "אתם נצבים" - ... למה הוצרך לפרט 'ראשיכם', 'טפכם', ולא הספיק לומר בדרך כלל 'כולכם'... ונראה כי כוונת משה בברית זה הוא להכניסם בְּעֶבְרָתָם על זה, כדי שישתדל כל אחד בעד חברו לבל יעבור פי ה' ויהיו נתפסים זה בעד זה... הוא מה שפירט הכתוב כאן ואמר... 'ראשיכם' - הם הגדולים שבכולם שיכולים למחות בכל ישראל, אלו יתחייבו על הכול, 'שבטיכם' - כל שבט ושבט יתחייב על שבטו... 'כל איש ישראל' - הם ההמון כל אחד יתחייב על בני ביתו".

(1) מהי שאלת "אור החיים" על פסוק ט'?

(2) מהי התשובה של "אור החיים" על שאלה זו?

(5 נקודות)

חלק ב – דברים: מצוות (25 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 3–6 (25 נקודות).

3. דיני מלחמה

- א.** (1) כתבו שלושה סוגים של מלחמות הנחשבות מלחמת מצווה.
 (2) כתבו סוג אחד של מלחמה הנחשבת מלחמת רשות.
 (3) עיינו בפרק כ', פסוקים ה'–ט'.
 על פי מה שלמדתם, האם פסוקים אלה עוסקים במלחמת מצווה או במלחמת רשות? נמקו את תשובתכם.
 (10 נקודות)
- ב.** עיינו בפרק כ', פסוקים י'–י"ח.
 רמב"ן סובר שיש לקרוא לשלום לפני כל מלחמה (מלחמת מצווה ומלחמת רשות).
רמב"ן (לפסוק י'): "שהרי משה קרא לשלום לסיחון מלך האמורי, ולא היה עובר על 'עשה' ועל 'לא תעשה' שבפרשה, כי 'החרם תחרימם' (דברים כ, יז), 'ולא תחיה כל נשמה' (דברים כ, ט"ז)".
 (1) הסבירו את הראיה שרמב"ן מביא לדעתו מהתנהגותו של משה. בתשובתכם הסבירו את המילים: "ולא היה עובר על 'עשה' ועל 'לא תעשה'".
 (2) בהמשך דבריו רמב"ן מביא ראיה נוספת לדעתו מפרשת הגבעונים בספר יהושע. הסבירו כיצד פרשת הגבעונים מחזקת את דעתו של רמב"ן.
 (10 נקודות)
- ג.** ספר החינוך (מצווה תקכז): "לשלוח שלום לערים שצרים עליהן" - משורשי המצווה: לפי שמידת הרחמנות היא מידה טובה וראוי לנו זרע הקודש להתנהג בה בכל עניינינו, גם אם האויבים עובדי עבודה זרה".
 כתבו שתי דוגמאות של דיני מלחמה (חוץ מהדוגמה שמביא ספר החינוך), שמטרתם לחנך למידות טובות, והסבירו כיצד דינים אלה מחנכים למידות טובות. (5 נקודות)

4. הנהגה – פרק י"ח, פסוקים ט'–כ"ב

- א.** (1) עיינו בפסוקים י"ג–ט"ו.
 הסבירו את הקשר בין פסוק י"ג לפסוקים י"ד–ט"ו.
 (2) עיינו בפסוקים ט"ז–י"ח.
 איזה אירוע מתואר בפסוקים אלה, ומה ביקשו בני ישראל בעקבות אירוע זה?
 (10 נקודות)
- ב.** עיינו בפסוקים ט"ו–כ"ב.
 (1) "נְבִיאַ מִקֶּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמֹנִי" (פסוק ט"ו).
רשב"ם: "נביא מקרבך מאחריך כמנ"י - שיצווה לך מצוות שבתורה, ולא כנביא וחולם חלום שיאמר לך לעבוד עבודת גילולים. ומה שכתוב 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה' (דברים ל"ד, פסוק י'), הרי פירושו כמו שמפרש 'אשר ידעו ה' פנים אל פנים', אבל להאמין בהקב"ה יהא כמותו, ולדבר אמת מאיתו, ולא כנביא הנותן לישראל אות ומופת לעבוד עבודת גילולים".
 על פי רשב"ם, הסבירו את הדמיון בין הנביא שה' יבחר בו ובין משה, והסבירו במה הוא שונה ממשה.
 (2) על פי פירוש שלמדתם, כיצד אפשר לזהות נביא שקר? כתבו שתי דרכים לזהות אותו.
 (10 נקודות)
- ג.** עיינו בירמיה, פרק י"ד, פסוקים י"ג–ט"ז.
 (1) על פי פסוקים אלה, מה הייתה המחלוקת בין נביאי השקר לירמיהו?
 (2) מה היה עונשם של נביאי השקר? כיצד העיקרון "מידה כנגד מידה" בא לידי ביטוי בעונשם של נביאי השקר?
 (5 נקודות)

5. לא תוכל להתעלם – פרק ט"ז, פסוקים י"ח-כ'

- א. (1) מה הם הציוויים שבפסוק י"ח, ולמי כל אחד מן הציוויים מופנה?
 (2) על פי מה שלמדתם, מה התפקיד של השוטרים ומה התפקיד של השופטים?
 (10 נקודות)
- ב. (1) רש"י (לפסוק י"ט): "לא תכיר פנים" - אף בשעת הטענות, אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה שהדיין מכבד את חברו מסתמין טענותיו".
 על פי רש"י, כתבו דוגמה ל"הכרת פנים" שאסור לדיין לעשות. הסבירו בלשונכם מדוע אסור לעשות זאת.
 (2) "צֶדֶק צֶדֶק תִּדְרֹךְ" (פסוק כ') - על פי פרשן שלמדתם, מה נלמד מן הכפילות שבפסוק? כתבו שתי תשובות.
 (10 נקודות)
- ג. עיינו בפסוק כ'.
רד"צ הופמן: "שמינוי הדיינים הכשרים כדאי להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתם. הצדק הוא עמוד התווך של המדינה; בלעדיו אין לה קיום".
 (1) על פי רד"צ הופמן, הסבירו את הקשר בין שני חלקי הפסוק.
 (2) צטטו מן הכתוב בישעיה, פרק א', פסוקים כ"א-כ"ח, ראייה לדברי רד"צ הופמן. הסבירו את הראייה שהבאתם.
 (5 נקודות)

6. פתח תפתח

א. עיינו במקורות האלה:

1. פרק ט"ו, פסוקים א'-י"ח; 2. פרק כ"ד, פסוקים ו', י'-י"ג; 3. פרק כ"ד, פסוקים י"ט-כ"ב.
 בפסוקים אלה באים לידי ביטוי שלושה עקרונות: שמירה על כבוד העני, חינוך האדם לנתינה, העדפת שיקום העני על פני קיומו בלבד.
 עבור כל אחד משלושת העקרונות, ציינו מצווה (המוזכרת במקורות 1-3) שבה עיקרון זה בא לידי ביטוי, והסבירו כיצד הוא בא לידי ביטוי. בתשובתכם התייחסו לשלוש מצוות שונות. (10 נקודות)
- ב. (1) עיינו בפרק ט"ו, פסוקים ז'-י"א. מהו החשש המתואר בפסוק ט', ומהו המענה לחשש זה?
 (2) רש"י (לפסוק ח'): "והעבט תעביטנו" - אם לא רצה במתנה, תן לו בהלוואה".
 על פי רש"י, בפסוק ח' יש שתי אפשרויות לעזור לעני. מה הן שתי האפשרויות? צטטו מן הפסוק את המילים העוסקות בכל אחת מן האפשרויות.
 (10 נקודות)
- ג. רבי יוסף בכור שור (לפסוק ז'): "לא תאמץ את לבבך" - שלא תאמר זה שהוא אביון מפני שאינו הגון והקדוש ברוך הוא שונאו, לא אתן לו מאומה... אלא עשה מה שעליך, וגמול חסד לאחריך, והקדוש ברוך הוא מה שיחפוץ יעשה".
 (1) על פי "בכור שור", כתבו בלשונכם מהי המחשבה המוטעית שהתורה מזהירה מפניה?
 (2) על פי "בכור שור", כתבו בלשונכם מה התורה מצווה לעשות, ומדוע היא מצווה זאת?
 (5 נקודות)

חלק ג – ירמיה, יחזקאל (30 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 7–9 (לכל שאלה – 15 נקודות).

7. ירמיה, פרק כ"ז

- א. (1) מי הם שלושת הנמענים (קבוצות או יחידים) שירמיהו פונה אליהם בפרק זה?
 (2) מה המעשה הסמלי שעשה ירמיהו? הסבירו את המשמעות של מעשה זה.
 (3) אל מי ציווה ירמיהו לשלוח את המוסרות, ומדוע ציווה לעשות כן?
 (5 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ט"ז–כ"ב.

- (1) מה ניבאו נביאי השקר בנוגע לכלי המקדש, ומה הציע ירמיהו לנביאי השקר לעשות?
 (2) מה ניבא ירמיהו בנוגע לכלי המקדש, ומהו המסר של נבואה זו?
 (5 נקודות)

- ג. רש"י (לבראשית, פרק א', פסוק א'): "ומה טעם פתח בבראשית? משום 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים' (תהלים קי"א), שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".
 (1) עיינו בפרק כ"ז, פסוקים ד'–י"א. הביאו ראיה לדברי רש"י מפסוקים אלה.
 (2) מהי הנחמה שאפשר למצוא בדברי רש"י?
 (5 נקודות)

8. ירמיה, פרק ל"א, פסוקים א'–י"ט

- א. (1) הנבואה שבפרק זה עוסקת במלכות ישראל. צטטו מן הכתוב שתי ראיות שונות לטענה זו.
 (2) עיינו בפסוקים ג'–ד'.
 הסבירו בלשונכם את הנחמה המתוארת בפסוקים אלה.
 (5 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים י"ד–ט"ז.

- (1) מהי ההבטחה שבפסוקים אלה, ומהי הפעולה שבזכותה באה ההבטחה זו?
 (2) רש"י (לפסוק ט"ו): "מדרש אגדה: אמר שהלכו אבות ואימהות לפייס את הקדוש ברוך הוא על שהעמיד מנשה דמות בהיכל ולא נתפייס. נכנסה רחל, אמרה לפניו: ריבונו של עולם, רחמי מי מרובים, רחמיך או רחמי בשר ודם, הוי אומר רחמיך מרובים, והלא אני הכנסתי צרתי לתוך ביתי שכל עבודה שעבד יעקב את אבי, לא עבד אלא בשבילי, כשבאתי להיכנס לחופה הכניסו את אחותי [במקומי], ולא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סימני, אף אתה אם הכניסו בניך צרתך בביתך [פסל לבית המקדש], שתוק להם. אמר לה: יפה לימדת סגוריא, יש שכר לפעולתך ולצדקתך שמסרת סימנך לאחותך".
 הסבירו את הטיעון של רחל. בתשובתכם התייחסו לדמיון שבין חטאו של מנשה לבין הקושי שאיתו התמודדה רחל.
 (5 נקודות)

- ג. (1) עיינו בבראשית, פרק ל"ז, פסוק ל"ה. כתבו שתי נקודות דמיון בין הפסוק מבראשית, לבין פסוקים י"ד–ט"ז בירמיה.

- (2) הרב דוד סבתו (מתוך המאמר "נבואות הנחמה"): "חוסר השלמתו של יעקב עם האובדן [של יוסף] מבטא את הכרתו הפנימית - שאף הוא אינו מודע לה, ורק אנו, הקוראים, מבינים אותה - שיוסף בחיים. זהו היסוד הרמז בבכי התמרורים המתמשך של רחל. גם אצלה הבכי הבלתי פוסק והממלאו להינחם מעידים על הכרה דומה: בתוך תוכה יודעת רחל ומרגישה שבניה ישובו לארצם, ושה'איננו' הזה זמני הוא".
 על פי הרב סבתו, מה אפשר ללמוד מן ההקבלה שבין תגובת יעקב על אובדן יוסף לבין הבכי של רחל?

(5 נקודות)

9. יחזקאל, פרק ל"ו, פסוקים א'–ט"ו

א. עיינו בפרק ל"ו, פסוקים א'–ט"ו.

- (1) כתבו בלשונכם מה הגויים אומרים על ארץ ישראל בפסוק ב', ומה הם אומרים עליה בפסוק י"ג.
- (2) עיינו בפסוקים א'–ז'. על פי מה שלמדתם, העונש של הגויים ניתן להם על פי העיקרון "מידה כנגד מידה". הביאו ראיה לטענה זו מפסוקים אלה. הסבירו כיצד הראיה שהבאתם מבטאת את העיקרון הזה. (5 נקודות)

- ב. (1) השוו בין תיאור החורבן שבפסוקים ד'–ו' לבין תיאור הגאולה שבפסוקים ח'–י"ב: כתבו שני ציטוטים מתיאור החורבן, ושני ציטוטים מתיאור הגאולה, המקבילים זה לזה (סך הכול – ארבעה ציטוטים). הסבירו מה אפשר ללמוד מכך על תהליך הגאולה.
- (2) תלמוד בבלי (סנהדרין צח, ע"א): "אמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר: 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאזו לעמי ישראל כי קרבו לבוא' (פסוק ח')." הסבירו מה למד רבי אבא מן הפסוק. בתשובתכם הסבירו את הביטוי "קץ מגולה". (5 נקודות)

ג. עיינו בעמוס, פרק ט', פסוקים י"ג–ט"ו.

כתבו שתי נקודות דמיון בין פרק ל"ו לבין הנבואה שבעמוס. (5 נקודות)

חלק ד – עזרא, נחמיה, חגי (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 10–11 (20 נקודות).

10. חגי, פרק א'

- א.** (1) על פי פסוקים א'–ד', מה טען העם, ומה השיב ה' על טענתו?
 (2) על פי מה שלמדתם, כתבו נימוק לטענת העם.
 (6 נקודות)
- ב.** עיינו בפסוקים ה'–י"א.
 (1) מהו המצב המתואר בפסוק ו'? כתבו בלשונכם שתי דוגמאות.
 (2) על פי פסוקים ט'–י"א, מהי הסיבה למצב הכלכלי של העם?
 (6 נקודות)
- ג.** מנהיגים שונים פעלו למען בנייתם או חיזוקם של בית המקדש הראשון ובית המקדש השני.
 ציינו שלוש דמויות שפעלו למען בית המקדש (ולא המשכן), כתבו מה היו הנסיבות שבהן פעלו, ומה הן עשו לטובת בניינו של המקדש. (8 נקודות)

11. נחמיה

- א.** עיינו בפרק ג', פסוקים ל"ג–ל"ח.
 (1) הסבירו את טענתו של סנבלט, וכתבו מה הייתה מטרתו בטענה זאת.
 (2) האם סנבלט השיג את מטרתו? הביאו מפרק ג' ראיה לתשובתכם.
 (6 נקודות)
- ב.** עיינו בפרק ד', פסוקים א'–ד'.
 (1) על פי פסוקים א'–ב', מה עשה סנבלט כדי לפגוע בבניין ירושלים, ומה הניע אותו לעשות זאת?
 (2) כיצד הגיבו יושבי ירושלים על מעשיו של סנבלט? ציינו שלוש תגובות.
 (6 נקודות)
- ג.** כמו בספר נחמיה, יש בתנ"ך עוד אירועים רבים שמתוארים בהם חילופי דברים בין יהודי לגוי המשקפים עימות וסכסוך בין עם ישראל לעמים אחרים.
 הביאו שתי דוגמאות (חוץ מזו שבפרקים ג'–ד') לחילופי דברים כאלה, בכל דוגמה ציינו מי הם הדוברים, ומה היה הרקע לסכסוך.
 (8 נקודות)

בהצלחה!